

Дубасенюк Олександра Антонівна,
*доктор педагогічних наук, професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного університету імені Івана Франка;*

Вознюк Олександр Васильович,
*доктор педагогічних наук, професор кафедри англійської мови з
методиками викладання у дошкільній та початковій освіті
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

В сучасних умовах воєнного стану в Україні виникає потреба аналізу проблеми модернізації у сфері педагогічної освіти, розробка ефективних способів захисту стійкості освіти в цілому та визначення перспектив повоєнного відновлення України. У Законі України «Про освіту» зазначається, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей особистості і громадянина, фахівця. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про вищу освіту» наголошується, що головна мета української системи освіти – створити умови для самореалізації кожної особистості як громадянина України, висококваліфікованого фахівця, формувати покоління, здатного до неперервної освіти.

Мета дослідження: проаналізувати тенденції та напрями модернізації професійно-педагогічної освіти в Україні.

Модернізація навчальної діяльності ЗВО передбачає підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників на основі інтеграції традиційних педагогічних та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчання, цифровізації освіти, а також створення нового покоління підручників, навчальних посібників та дидактичних засобів. На основі аналізу науково-педагогічної літератури виявлено тенденції розвитку систем професійної підготовки фахівців/педагогів. До них віднесено: глобалізація та інтеграція єдиного освітнього простору; інтернаціоналізація педагогічної освіти в умовах динамічних освітніх змін; гармонізація та індивідуалізація особистості; посилення впливу теорій людського, соціального, інтелектуального капіталу в умовах воєнного стану; орієнтація на концепцію неперервного професійного та особистісного розвитку; цифровізація педагогічного освіти; впровадження інноваційних підходів до підготовки майбутніх учителів, що передбачають саморозвиток, самореалізацію їх природного потенціалу; посилення соціального партнерства в педагогічній освіті. Останнє обумовлено сучасними викликами, ризиками в умовах зовнішніх воєнно-політичних викликів, що призводить до відповідних змін у цілях, змісті, формах, методах, технологіях професійно-педагогічної освіти [2, с. 17-18].

Модернізація вищої педагогічної освіти в Україні потребує врахування загальних тенденцій. У контексті реформ у сфері вищої освіти, що відбуваються у світі, можна виділити певні напрями:

1. Спрямованість на розвиток неперервної освіти, формування навичок самостійного пошуку перспективних напрямів теорії і методології досліджень в умовах сучасних викликів. Важливість цієї проблеми полягає в тому, що в структуру освітнього процесу має закладатися процес вироблення навичок пошукової, конструкторської, винахідницької діяльності. Аналіз досвіду розвинених країн, зокрема США, Японії, свідчить про пріоритетне значення, у промислово орієнтованих дослідженнях і розробках, в яких беруть участь майбутні фахівці, досягнуті значні результати, зафіксовані у відповідних документах, що відзначено як найважливіша складова національного багатства. Так, кількість представлених патентів на винахід у рік складає в Японії 150 тис., в США – 75 тис. Значно відстають від них країни, де не такі великі якісні зрушення у науково-технічній інженерній освіті: ФРН – 30 тис., Великобританія – 22 тис. Ще складнішою є ситуація у Франції, де три чверті індустріально-орієнтованих досліджень мають дипломи і патенти зарубіжного походження. Останнє свідчить про її певну науково-технічну залежність від інших країн Заходу [2, с.18].

2. Орієнтація педагогів на положенні: усі діти та молодь мають від народження потужний творчий потенціал, який потребує розвитку впродовж життя. У Житомирському державному університеті імені Івана Франка закладене підґрунтя для реалізації окресленої ідеї у сфері професійно-педагогічної освіти. Проведені і успішно завершені науково-педагогічні дослідження у контексті навчання обдарованих студентів (О. Антонова), розвитку інтелектуальної обдарованості учнів (Ю. Клименюк), розвитку академічної обдарованості старшокласників (О. Ващук) та ін. Діє науково-методичний центр по роботі з обдарованою молоддю, викладаються курси з технології роботи з обдарованою молоддю.

Представимо основні наукові результати проведених досліджень: розроблено та запроваджено в освітній процес науково-обґрунтованої концепції навчання обдарованих учнів / студентів, що дозволяє створити у закладі освіти цілісну систему виявлення і підтримки обдарованої молоді; побудовано багатофакторну модель обдарованості, що передбачає врахування здібностей, інтелекту, креативності та спрямованості до певного виду діяльності; розроблено та впроваджено методику навчання обдарованої молоді, спрямованої на стимулювання їх творчої роботи; запроваджено спеціальну підготовку студентів/майбутніх викладачів/вчителів до роботи з обдарованими учнями/студентами на основі розробки і впровадження навчально-методичного супроводу. До навчального плану курсів підвищення кваліфікації вчителів введено курси: «Технології розвитку креативності та обдарованості дитини» – вчитель початкової школи; «Теорії обдарованості та креативності особистості», «Інноваційні технології розвитку обдарованості учнів» – керівники гуртків; «Технології розвитку обдарованої студента» – викладач ЗВО [1].

Зазначене має визначальний вплив на підвищення ефективності підготовки педагогів щодо розвитку креативності та обдарованості учнів/студентів відповідно до вимог сучасних викликів.

3. *Творча спрямованість освітнього процесу на розвиток науково-дослідницької компетентності педагогів.* Відбувається перебудова освітнього процесу спрямована на те, щоб засвоєння знань мало творчий характер і заклало б підґрунтя для науково-дослідної діяльності. Слід урахувати й те, що традиційна лінія на професійну спеціалізацію кадрів багато в чому втрачає свою актуальність, оскільки технологічні структури розвиваються так стрімко і стрибкоподібно, що потенціал наукової інформації, накопиченої фахівцем під час навчання, швидко вичерпується. Наприклад, період «напіврозпаду» фахівця щодо спеціальних інженерних знань складає нині від 2 до 5 років. За таких умов професійно-педагогічна підготовка передбачає освоєння інноваційних стратегій цифровізації освіти, упровадження проектної діяльності та моделювання сучасного навчально-методичного забезпечення, формування дослідницьких умінь та навичок, розвиток креативного мислення і в цілому – дослідницької компетентності здобувачів освіти [2].

У ЖДУ імені Івана Франка окреслений напрям успішно реалізується шляхом проведення теоретичних досліджень у сфері педагогічної освіти. Так, здійснено ряд досліджень присвячених розвитку дослідницької компетентності (О. Вознюк, О. Дубасенюк, Н. Мирончук, В. Павленко) [3; 4; 5]. Виділено такі напрями: формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти засобами: педагогічного проектування (проекти інноваційних закладів освіти, проекти творчої педагогічної діяльності; моделювання (модель навчального закладу ХХІ ст., модель креативного педагога); технології креативного мислення; презентації наукових підходів, діяльності педагогів-новаторів; формування організаційних дослідницьких умінь майбутніх педагогів в умовах сучасних викликів [3; 4]; формування умінь самоорганізації науково-дослідницької діяльності магістрантів на засадах ергономічного підходу (Н. Мирончук) [5]. Розроблено навчально-методичне забезпечення щодо формування професійної компетентності майбутніх педагогів, що містить навчальні та робочі програми, спецкурси, зокрема спецкурсу «Технологія навчання дорослих».

Таким чином, залишаються актуальними проблеми розробки креативно орієнтованих технологій, проектів, умінь та навичок дослідницької компетентності. Серед перспективних постає проблема цифровізації вищої освіти в сучасних умовах, розширення освітнього та дослідницького простору, необхідність подальшого урізноманітнення форм і методів навчання, спрямованих на підготовку у ЗВО конкурентоспроможних фахівців/педагогів на ринку праці в умовах воєнного стану.

Список використаної літератури

1. Антонова О. Є. Основні напрями діяльності наукової школи «Педагогічні аспекти обдарованості» у Житомирському державному університеті імені Івана Франка // Проблеми освіти. Київ, 2018. Вип. 90. С. 6-15.
2. Дубасенюк О.А. Професійно-педагогічна освіта: методологія, теорія, практика : монографія. Т. 1. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. 400 с.
3. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти засобами педагогічного проектування // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. Вип. 2 (126). С. 141-151.
4. Мирончук Н. М. Формування організаційних дослідницьких умінь майбутніх педагогів: стан сформованості та виклики // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2022. Вип. 3 (110). С. 171-183.
5. Мирончук Н. М. Формування умінь самоорганізації науково-дослідницької діяльності магістрантів на засадах ергономічного підходу // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2018. Вип. № 4 (95). С. 103-107.